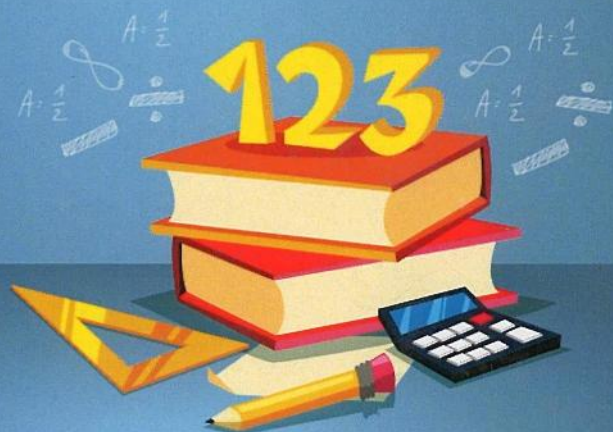
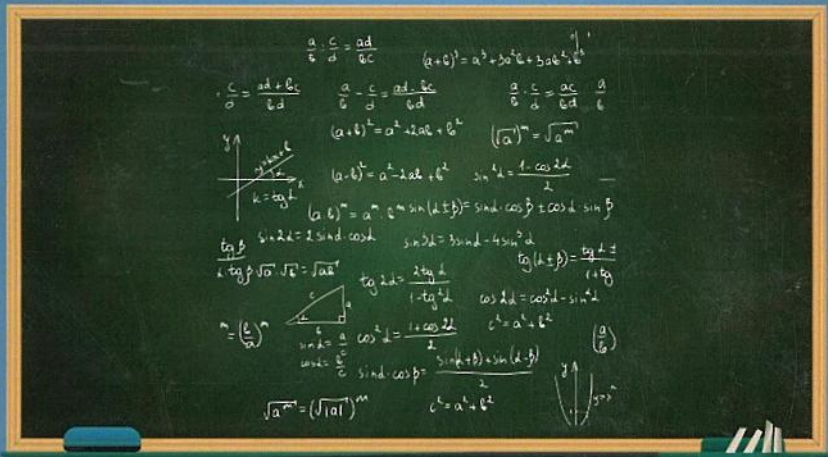


CONTENT CUM METHODOLOGY - MATHEMATICS

गणित

आशययुक्त अध्यापन पद्धती



डॉ. सुनिता अनिल नेमाडे



गणित आशययुक्त अध्यापन पद्धती

© सुरक्षित

■ प्रकाशक । मुद्रक

रंगराव पाटील
प्रशांत पब्लिकेशन्स
3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,
नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ,
जळगाव 425001.

■ दूरध्वनी । वेब । ईमेल

0257-2235520, 2232800
www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com

■ आवृत्ती । आयएसबीएन । किंमत

जानेवारी, 2021
978-93-89501-34-6
₹ 325/-

■ अक्षरजुळवणी

प्रशांत पब्लिकेशन्स

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुर्नप्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

अनुक्रमणिका

प्रकरण 1 11

आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची संकल्पना व स्वरूप

(Concept and Nature of Content-cum-Methodology)

- 1.1 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीचा ऐतिहासिक दृष्टीकोन
- 1.2 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीचा अर्थ, संकल्पना व स्वरूप
- 1.3 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची उद्दिष्टे - 1.3.1 शिक्षकाच्या बौद्धिक कौशल्य विकासासाठी निश्चित केलेली उद्दिष्टे 1.3.2 शिक्षकाच्या मनोशारीरिक कौशल्याच्या विकासासाठी निश्चित केलेली उद्दिष्टे 1.3.3 शिक्षकाचे मानवी संबंधाद्वारे वर्गात सामाजिक वातावरण राखण्याचे कौशल्य विकसित करण्याच्या दृष्टीने उद्दिष्टे 1.3.4 व्यतिरिक्त सर्वसामान्य उद्दिष्टे
- 1.4 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची गरज आणि महत्व - 1.4.1 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची गरज 1.4.2 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीचे महत्व
- 1.5 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची कार्यपद्धती
- 1.6 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची प्रत्यक्ष अंमलबजावणी
- 1.7 आशययुक्त अध्यापन पद्धतीच्या पायऱ्या - 1.7.1 गणित अध्यापन पद्धतीची संरचनेचे आकलन करून घेणे 1.7.2 अभ्यासक्रम, पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक यांचा आशयासंदर्भात अभ्यास करणे 1.7.3 घटकाचे आशय विश्लेषण करणे : आशय विश्लेषण, अर्थ व स्वरूप 1.7.4 गाभाघटक व मुल्ये यांचा आशयाशी असलेला संबंध स्पष्ट करणे 1.7.5 अध्यापनशास्त्रीय विश्लेषण करणे 1.7.6 अध्यापन पद्धती व आशयाचे एकात्मिकरण करणे 1.7.7 ज्ञानाची प्रतिरूपणे ठरविणे 1.7.8 पाठ टाचण तयार करणे 1.7.9 आशययुक्त अध्यापन पद्धती संदर्भात विद्यार्थ्यांचे व स्वतःचे मूल्यमापन करणे

प्रकरण 2..... 35

गणिताचे स्वरूप व महत्त्व

(Nature and Importance of Mathematics)

- 2.1 गणिताचा अर्थ आणि व्याख्या
- 2.2 गणिताचा इतिहास
- 2.3 गणित विषयाची व्याप्ती
- 2.4 गणित एक संरचनात्मक ज्ञान
- 2.5 गणिताची एक स्वतंत्र विशिष्ट भाषा
- 2.6 गणिताचे महत्त्व
- 2.7 गणित अध्यापनाची मूल्ये
- 2.8 गणिताचा समवाय - 2.8.1 गणिताचा शाखा अंतर्गत समवाय 2.8.2 गणिताचा इतर शालेय विषयांशी समवाय.

प्रकरण 3..... 66

गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे

(Objectives of Teaching Mathematics)

- 3.1 उद्दिष्टांचा अर्थ - 3.1.1 गणित अध्यापनाची सामान्य उद्दिष्टे 3.1.2 निम्न प्राथमिक स्तरावरील गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे 3.1.3 उच्च प्राथमिक स्तरावरील गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे 3.1.4 माध्यमिक स्तरावरील गणित विषयाची उद्दिष्टे 3.1.5 उच्च माध्यमिक स्तरावरील गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे
- 3.2 शैक्षणिक उद्दिष्टांचे प्रकार
- 3.3 गणित वर्ग अध्यापनाची उद्दिष्टे व त्यांची स्पष्टीकरणे
3.3.1 उद्दिष्टांची स्पष्टीकरणे लिहितांना घ्यावयाची काळजी/दक्षता
- 3.4 गणित अध्यापनाची सर्व सामान्य उद्दिष्टे
- 3.5 गणित विषयाची संरचना - 3.5.1 संरचनेची वैशिष्ट्ये 3.5.2 संरचनेचे फायदे/उपयोग 3.5.3 संरचनेचे प्रकार
- 3.6 गणित पाठ्यक्रम रचनेच्या पध्दती - 3.6.1 समकेंद्री पध्दत किंवा चक्रिय पध्दत 3.6.2 घटक/विभाग पध्दती.

प्रकरण 4..... ८७

उच्च प्राथमिक स्तरावरील गणित अध्यापन-अध्ययन

(Teaching-Learning of Mathematics at Upper Primary Level)

- 4.1 गणित अध्यापनाचे उपागम - 4.1.1 कृतीयुक्त अध्ययन/सक्रिय अध्ययन उपागम 4.1.2 ज्ञानरचनावाद उपागम
- 4.2 गणित अध्यापनाच्या पद्धती - 4.2.1 दिग्दर्शन पद्धती 4.2.2 अ) उद्गामी पद्धती ब) अवगामी पद्धती 4.2.3 सहकार्यात्मक अध्ययन पद्धती

- 4.3 गणित अध्यापनाची तंत्रे - 4.3.1 सराव किंवा आवृत्ती कार्य 4.3.2 स्वाध्याय 4.3.3 पर्यवेक्षित अभ्यास.
- 4.4 गणित अध्यापनाची प्रतिमाने - 4.4.1 अध्यापन प्रतिमानांचे वर्गीकरण 4.4.2 संकल्पना प्राप्ती प्रतिमान 4.4.3 प्रभुत्व अध्ययन प्रतिमान.
- 4.5 गणित अध्यापन-अध्ययनातील समस्या - 4.5.1 गणित अध्यापनात येणाऱ्या समस्या 4.5.2 गणित अध्ययनात येणाऱ्या समस्या

प्रकरण 5..... 138

गणित अध्यापन-अध्ययन नियोजन आणि गणिताचे मूल्यमापन

(Planning for Teaching-Learning and Evaluation in Mathematics)

- 5.1 नियोजनाचे महत्त्व
- 5.2 अध्यापन नियोजनाचे प्रकार- 5.2.1 वार्षिक नियोजन 5.2.2 घटक नियोजन
- 5.3 पाठ नियोजन - 5.3.1 अर्थ 5.3.2 पाठ नियोजनातील महत्त्वपूर्ण बाबी (मुद्दे) 5.3.3 पाठ नियोजनाचे महत्त्व 5.3.4 पाठ नियोजनाच्या पायऱ्या 5.3.5 पाठनियोजनात पायरीनिहाय वेळेचे नियोजन.
- 5.4 ज्ञानरचनावादी 5-E अध्ययन प्रतिमान - 5.4.1 ज्ञानरचनावाद अध्यापन पद्धती व तंत्रे 5.4.2 ज्ञानरचनावादी 5-E Model नुसार शिक्षकांनी करावयाची भूमिका आणि कार्य 5.4.3 5-E Model पाठ नियोजनातील क्लृप्त्या व तंत्रे/कृती 5.4.4 ज्ञानरचनावादी 5-E अध्ययन प्रतिमानानुसार नमुना पाठ नियोजन
- 5.5 गणिताची घटक चाचणी -5.5.1 घटक चाचणीची आवश्यकता 5.5.2 घटक चाचणी तयार करतांना विचारात घ्यावयाचे मुद्दे 5.5.3 घटक चाचणी
- 5.6 नैदानिक चाचणी - 5.6.1 अर्थ 5.6.2 नैदानिक चाचण्यांची वैशिष्ट्ये 5.6.3 नैदानिक चाचणीचे हेतू 5.6.4 नैदानिक चाचण्याची आवश्यकता आणि महत्त्व
- 5.7 उपचारात्मक अध्यापन - 5.7.1 अर्थ 5.7.2 उपचारात्मक अध्यापनाची वैशिष्ट्ये 5.7.3 उपचारात्मक अध्यापनासाठी शिक्षकांनी लक्षात घ्यावयाच्या महत्त्वाच्या बाबी 5.7.4 उपचारात्मक अध्यापनाचे महत्त्व

प्रकरण 6..... 181

गणित शिक्षक

(Mathematics Teacher)

- 6.1 गणित शिक्षक - 6.1.1 गणित शिक्षकाची पात्रता
- 6.2 चांगल्या गणित शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये
- 6.3 मूल्य रूजविण्यात गणित शिक्षकाची भूमिका

6.4 गणित अध्यापनात शिक्षक हस्तपुस्तिकेचे महत्व

6.5 शिक्षक एक अध्ययनार्थीचा समाज

प्रकरण 7 196

**माध्यमिक स्तरावरील गणिताचा अभ्यासक्रम
(Mathematics Syllabus of Secondary Level)**

7.1 अभ्यासक्रमाची संकल्पना - 7.1.1 अभ्यासक्रम आणि पाठ्यक्रम यातील फरक

7.2 शालेय अभ्यासक्रमात गणिताची गरज आणि महत्व

7.3 गणित अभ्यासक्रम विकसनाची तत्वे

7.4 चांगल्या अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये - 7.4.1 गणित विषयाच्या अभ्यासक्रमाची वैशिष्ट्ये

7.5 अभ्यासक्रम विकसनातील नवीन प्रवाह

प्रकरण 8 206

**गणित अध्यापनाचे उपागम, पद्धती आणि प्रतिमान
(Models, Methods and Approaches of Teaching Mathematics)**

8.1 गणित अध्यापनाचे उपागम - 8.1.1 संकल्पना चित्रण उपागम 8.1.2 संमिश्र अध्ययन उपागम

8.2 गणित अध्यापनाच्या पद्धती - 8.2.1 पृथक्करण-संयोजन पद्धती 8.2.2 प्रायोगिक पद्धती 8.2.3 स्वयंशोधन पद्धती

8.3 गणित अध्यापनाची प्रतिमाने - 8.3.1 पृच्छा प्रशिक्षण प्रतिमान 8.3.2 अग्रत संघटक प्रतिमान

प्रकरण 9 239

**अध्ययन स्रोत आणि गणित अध्ययन-अध्यापनात माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान
(Learning Resources and ICT for Mathematics Teaching Learning)**

9.1 अध्ययन स्रोत - 9.1.1 अध्ययन स्रोत व्याख्या 9.1.2 अध्ययन स्रोतांचे प्रकार 9.1.3 अध्ययन स्रोतांचे महत्व

9.2 अध्ययन स्रोताची योग्य निवड

9.3 गणित प्रयोगशाळा आणि गणित मंडळ

9.4 पाठ्यपुस्तक - चांगल्या गणित पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये आणि पाठ्यपुस्तकाचे चिकित्सक विश्लेषण - 9.4.1 पाठ्यपुस्तक अर्थ व व्याख्या 9.4.2. चांगल्या गणित पाठ्यपुस्तकाची वैशिष्ट्ये 9.4.3 पाठ्यपुस्तकाचे चिकित्सक विश्लेषण

9.5 माहिती संप्रेषण तंत्रज्ञान एक अध्ययनाचे स्रोत

प्रकरण 10 261

**गणितातील अध्ययनपूरक उपक्रम/कार्यक्रम
(Co-curricular Activities in Mathematics)**

10.1 गणित जत्रा/मेळावा - 10.1.1 गणित जत्रेची उद्दिष्टे 10.1.2 गणित जत्रेचे फायदे/गुण

10.2 गणित प्रदर्शन - 10.2.1 गणित प्रदर्शनाची उद्दिष्टे 10.2.2 गणित प्रदर्शनाचे फायदे/गुण

10.3 प्रश्न मंजुषा कार्यक्रम - 10.3.1 प्रश्नमंजुषा कार्यक्रमाचे फायदे/गुण

10.4 गणित स्पर्धा परिक्षा

10.5 गणित छंद वर्ग

10.6 गणित ग्रंथालय/पुस्तकालय - 10.6.1 गणित ग्रंथालयाचे महत्व 10.6.2 गणित ग्रंथालयाची रचना 10.6.3 गणित ग्रंथालयातील पुस्तकांचे प्रकार

10.7 गणित कोपरा

10.8 गणिती कोडी

10.9 गणिती खेळ

10.10 गणिती प्रश्न

10.11 गणितातील गमती जमती

10.12 वैदिक गणित.

प्रकरण 11 281

**मूल्यमापन
(Evaluation)**

11.1 सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन संकल्पना

11.2 आकारीक आणि संकालित मूल्यमापन

11.3 गणित अध्ययनाच्या मूल्यमापनाची साधने आणि तंत्र.

11.4 प्रश्नपेढी - 11.4.1 प्रश्नपेढी व्याख्या 11.4.2 प्रश्नपेढी विकसनाचे टप्पे/पायऱ्या 11.4.3 प्रश्नपेढीचे फायदे/गुण

प्रकरण 12 306

**गणित शिक्षकाचा व्यावसायिक विकास
(Professional Development of Mathematics Teachers)**

12.1 गणित शिक्षकांचा व्यावसायिक विकासाची संकल्पना

12.2 गणित शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासाची आवश्यकता आणि महत्व

12.3 गणित शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासाचे उपक्रम

12.4 गणित शिक्षकांचे SWOC विश्लेषण

12.5 21 व्या शतकात गणित शिक्षकाची भूमिका

गणित अध्यापन पद्धतीची विविध पुस्तके आज रोजी उपलब्ध आहेत. परंतु येत्या काही वर्षात शिक्षण क्षेत्रात अनेक बदल झालेल्या बदलांच्या अनुषंगाने नवीन पद्धती, तंत्रे, प्रतिमाने, मूल्यमापनाच्या पद्धती, गणिती अध्ययनपूरक उपक्रम विकसित झाले. त्यात प्रामुख्याने सहकार्य अध्ययन पद्धती, ज्ञानरचनावाद, कृती आधारित अध्ययन, मिश्रण अध्ययन, संकल्पना चित्रण, प्रभुत्व अध्ययन या पद्धती व प्रतिमानांचा समावेश आहे. तसेच सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन आणि अभ्यासक्रमातील नवीन प्रवाह यांचा सुद्धा समावेश केलेला आहे. या पुस्तकात गणिताचे स्वरूप, इतिहास, गणित अध्यापनाची उद्दिष्टे, गणित संरचना, आशययुक्त अध्यापन पद्धती संकल्पना व गरज, गणित अध्यापनाच्या पद्धती व उपागम, तंत्र, प्रतिमाने, गणित अध्यापनाचे नियोजन, मूल्यमापन, गणितातील अध्ययनपूरक कार्यक्रम, गणित पाठ्यपुस्तक अर्थ, उपयोग, निकष, गणित शिक्षक आणि भारतीय व पाश्चिमात्य गणितज्ञ या प्रकरणांचा समावेश केलेला आहे. पुस्तकातील प्रत्येक घटकाची मांडणी अधिकाधिक सोपी, सुलभ करण्याचा प्रयत्न केला आहे. हा ग्रंथ महाराष्ट्रातील सर्व विद्यापीठातील वी.एड. महाविद्यालयातील शिक्षक व प्रशिक्षणार्थी विद्यार्थी, प्राथमिक-माध्यमिक-उच्च माध्यमिक व महाविद्यालयीन शिक्षकांना निश्चितच उपयुक्त ठरेल.



Also Available in
e-Book
kopykitab.com



शिक्षणशास्त्र

₹ 325

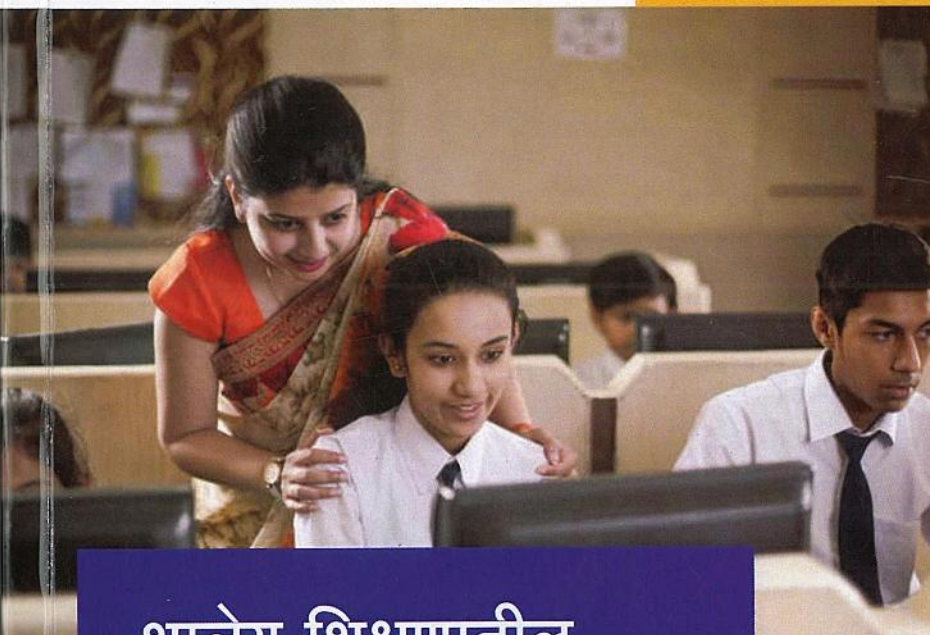
ISBN 978-93-89501-34-6



9 789389 150134 6

www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com

Assessment and Evaluation
in School Education



शालेय शिक्षणातील
मूल्यनिर्धारण
आणि मूल्यमापन

बी.एड. द्वितीय वर्ष
(PE 6)



- डॉ. शैलजा भंगाळे
- डॉ. पिंगला धांडे



शालेय शिक्षणातील मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन Assesment and Evaluation in School Education

© सुरक्षित

■ प्रकाशक | मुद्रक

रंगराव पाटील

प्रशांत पब्लिकेशन्स

3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,

नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ,

जळगाव 425001.

■ दूरध्वनी | वेब | ईमेल

0257-2235520, 2232800

www.prashantpublications.com

prashantpublication.jal@gmail.com

■ आवृत्ती | आयएसबीएन | किंमत

ऑक्टोबर, 2021

978-93-90862-13-9

₹ 250/-

■ अक्षरजुळवणी

प्रशांत पब्लिकेशन्स

e-Books are available online at www.prashantpublications.com



Prashant Publications app for e-Books

kopykitab.com • amazon.com • play.google.com

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुनर्प्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

२ | प्रशांत पब्लिकेशन्स

मनोगत

कवयित्री बहिणाबाई चौधरी उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, बी.एड. अभ्यासक्रमाच्या चौकटीनुसार शालेय शिक्षणातील मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन हा विषय शिक्षक प्रशिक्षणार्थीना अभ्यासावयाचा आहे. उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव यांच्या अभ्यासक्रमानुसार सदरील पुस्तकाची रचना करण्यात आलेली आहे. हा सुधारित अभ्यासक्रम हा राष्ट्रीय शिक्षक शिक्षण परिषदेने (NCTE) सुचवलेल्या अभ्यासक्रम चौकटीवर आधारित असून हा शिक्षक प्रशिक्षणाचा अभ्यासक्रम बहुतांश विद्यापीठांनी स्वीकारला आहे.

बी.एड. अभ्यासक्रमात आमुलाग्र बदल घडवून आणून 'शालेय शिक्षणातील मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन' या विषयाचा अभ्यासक्रमात द्वितीय सत्रात समावेश केलेला आहे. नवीन अभ्यासक्रम त्यावर आधारित पुरेसे संदर्भ उपलब्ध व्हावेत व बी.एड.चे प्रशिक्षणार्थी व प्राध्यापक यांना योग्य दिशा मिळावी या हेतूने सदर पुस्तकाचे लेखन हाती घेण्यात आले. आज हे पुस्तक वाचकांच्या हाती देतांना आम्हांला अतिशय आनंद होत आहे.

प्रस्तुत पुस्तकात मूल्यमापनाची संकल्पना आणि हेतू, मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन संबंध दृष्टिकोन, अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारण, मूल्यमापनाची तंत्रे आणि साधने, शाळांमधील मूल्यनिर्धारणासाठी चाचण्या, शिक्षक निर्मित संपादन चाचणी, मूल्यनिर्धारणाचे नियोजन, संरचना, अंमलबजावणी आणि अहवाल, मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापनातील सुधारणा या घटकांची सखोलपणे मांडण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. पुस्तकाचे लेखन अद्ययावत व सविस्तर व्हावे म्हणून अनेक मान्यवर लेखकांची पुस्तके, संदर्भ ग्रंथ, शिक्षण समीक्षा, भारतीय शिक्षण यातील काही लेख, इंटरनेट इत्यादी माहिती स्रोतांचा संदर्भ घेतलेला आहे.

या पुस्तकाच्या लेखनासाठी आम्ही ज्या वेबसाईट्स, लेख तसेच ज्या लेखकांच्या पुस्तकांचा संदर्भ म्हणून वापर केलेला आहे. त्यांचे आम्ही आभारी आहोत. सदर पुस्तक 'प्रशांत पब्लिकेशन्स' यांनी उत्तमरित्या प्रकाशित केले आहे. श्री. रंगराव पाटील व श्री. प्रदीप पाटील यांचे उत्तम सहकार्य लाभले म्हणून त्यांचेही आम्ही आभारी आहोत.

- लेखक

शालेय शिक्षणातील मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन | ३

- 3.7 कार्यमान कृतीसाठी विषयानुसार स्वाध्याय
- 3.8 गट कार्याचे मूल्यनिर्धारण - सहयोगात्मक/सहकार्यात्मक अध्ययन आणि सामाजिक कौशल्ये
- 3.9 स्वयं, सहाध्यायी आणि शिक्षकाचे मूल्यनिर्धारण

प्रकरण ४..... ११०

मूल्यमापनाची तंत्रे आणि साधने

(Techniques and Tools of Evaluation)

- 4.1 चाचणीची संकल्पना, स्वयंअहवाल तंत्र, स्वाध्याय, निरीक्षण तंत्र, सहाध्यायी मूल्यनिर्धारण, प्रकल्प कार्य, वादविवाद, शालेयमंडळ उपक्रम.
- 4.2 गट मूल्यनिर्धारण 1) सहकार्यात्मक अध्ययन आणि सामाजिक कौशल्ये, 2) मूल्यनिर्धारणाची तंत्रे म्हणून सेमिनार आणि अहवाल.

प्रकरण ५..... १३१

शाळांमधील मूल्यनिर्धारणासाठी चाचण्या

(Tests for Evaluation in School)

- 5.1 सामान्य उपयोगात येणाऱ्या चाचण्या - अ) संपादन चाचणी, ब) अभिक्षमता चाचणी, क) संपादन चाचणी विरुद्ध अभिक्षमता चाचणी, ड) कार्यमानाधारित संपादन चाचणी
- 5.2 निदानात्मक चाचणी आणि उपचारात्मक कृती - अ) निदानात्मक चाचणी, ब) उपचारात्मक कृती
- 5.3 प्रश्नपेढी आणि तोंडी चाचणी - अ) प्रश्नपेढीचे स्वरूप, गरज आणि महत्व, ब) तोंडी चाचणीचे स्वरूप, गरज आणि महत्व

प्रकरण ६..... १४४

शिक्षक निर्मित संपादन चाचणी

(Teacher Made Achievement Test)

- 6.1 शिक्षक निर्मित संपादन चाचणी - संकल्पना आणि हेतू
- 6.2 शिक्षक निर्मित मूल्यनिर्धारण चाचणी - वस्तुनिष्ठ प्रश्न आणि निबंध वजा प्रश्न
- 6.3 शिक्षक निर्मित मूल्यनिर्धारण चाचणीची रचना - अनुदेशनात्मक उद्दिष्टे ओळख, आराखडा तयार करणे, संविधान तक्ता तयार करणे, चाचणीतील पदांचे लेखन, योजना तयार करणे.
- 6.4 शिक्षक निर्मित चाचणीचे प्रशासन
- 6.5 वर्गखोली मूल्यनिर्धारण

प्रकरण ७..... १६१

मूल्यनिर्धारणाचे नियोजन, संरचना, अंमलबजावणी आणि अहवाल

(Planning, Construction, Implementation and Reporting of assessment)

- 7.1 अनुदेशन, अध्ययन आणि मूल्यनिर्धारणातील फरक
- 7.2 मूल्यनिर्धारणाचे स्वरूप व मार्ग - तोंडी परीक्षा आणि लेखी परीक्षा
- 7.3 खुले पुस्तक परीक्षा
- 7.4 चाचणीची रचना व प्रशासनासाठी मार्गदर्शक सूचना
- 7.5 विद्यार्थ्यांच्या कार्यमानाचे विश्लेषण आणि अन्वयीकरण
- 7.6 चाचणीतील संपादनावर प्रक्रिया - शेकडेवारीचे गणन, केंद्रीय प्रवृत्तीची परिमाणे, आलेखात्मक सादरीकरण आणि कार्यमान अन्वयार्थ
- 7.7 अध्ययन अध्यापनात सुधारणेसाठी प्रत्याभरण

प्रकरण ८..... २४९

मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापनातील सुधारणा

(Reforms in Assessment and Evaluation)

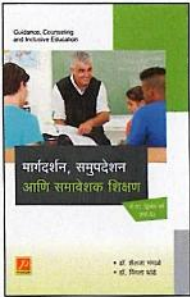
- 8.1 राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा 2010 मध्ये प्रतिबिंबित परीक्षा व मूल्यमापनावरील धोरणात्मक दृष्टिकोन
- 8.2 सर्वकष निरंतर मूल्यमापन
- 8.3 प्रश्नपेढीची तयारी आणि उपयोग
- 8.4 श्रेणी मूल्यनिर्धारणाचे आणि मूल्यमापनाचे उपयोग
- 8.5 गुणवत्ता यादीसाठी शततमकाचे उपयोजन
- 8.6 ऑनलाईन परीक्षा

संदर्भ ग्रंथसूची २६५

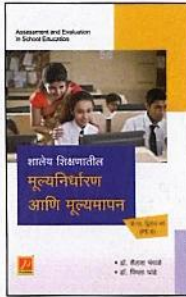
अनेक संशोधकांच्या मते वारंवार दिल्या जाणाऱ्या चाचण्या ह्या यशस्वी अध्यापनासाठी आणि त्याचबरोबर विद्यार्थी कितपत योग्य कृती करत आहेत यांसाठी उपयोगी पडतात. मानसशास्त्रातील चाचण्या आणि मापन यांच्या चळवळीमुळे 'शैक्षणिक मापन आणि मूल्यमापन' याला महत्त्व प्राप्त झाले. 'शालेय शिक्षणातील मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन' या विषयाचा बी.एड. अभ्यासक्रमात समावेश केलेला आहे. या नवीन अभ्यासक्रमावर आधारित प्रस्तुत पुस्तकात मूल्यमापनाची संकल्पना आणि हेतू, मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापन संबंध दृष्टिकोन, अध्ययनाचे मूल्यनिर्धारण, मूल्यमापनाची तंत्रे आणि साधने, शाळांमधील मूल्यनिर्धारणासाठी चाचण्या, शिक्षक निर्मित संपादन चाचणी, मूल्यनिर्धारणाचे नियोजन, संरचना, अंमलबजावणी आणि अहवाल, मूल्यनिर्धारण आणि मूल्यमापनातील सुधारणा या घटकांची सखोलपणे मांडणी करण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. बी.एड.चे प्रशिक्षणार्थी व प्राध्यापक यांना योग्य दिशा मिळावी या हेतूने सदर पुस्तकाची मांडणी करण्यात आली आहे.

बी.एड. द्वितीय वर्ष

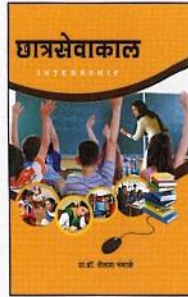
(PE 5)



(PE 6)



(EPC 6)



(EPC 7)



शिक्षणशास्त्र

₹ 250



ISBN 978-93-90862-13-9



9 789390 862139



Also Available in
e-Book

www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com



मराठी

अभ्यासक्रम आणि अध्यापनशास्त्रीय अभ्यास

बी.एड.
प्रथम वर्ष

Curriculum and Pedagogic Studies : Marathi



डॉ. स्वाती चव्हाण ■ डॉ. जागृती पवार



मराठी : अभ्यासक्रम आणि अध्यापनशास्त्रीय अभ्यास
Curriculum and Pedagogic Studies : Marathi

© सुरक्षित

■ प्रकाशक । मुद्रक

रंगराव पाटील

प्रशांत पब्लिकेशन्स

3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,

नूतन मराठा महाविद्यालयाजवळ,

जळगाव 425001.

■ दूरध्वनी । वेब । ईमेल

0257-2235520, 2232800

www.prashantpublications.com

prashantpublication.jal@gmail.com

■ आवृत्ती । आयएसबीएन । किंमत

ऑगस्ट, 2021

978-93-90862-57-3

₹ 195/-

■ अक्षरजुळवणी

प्रशांत पब्लिकेशन्स

| e-Books are available online at www.prashantpublications.com |



Prashant Publications app for e-Books

kopykitab.com • amazon.com • play.google.com

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुनर्प्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

२ । प्रशांत पब्लिकेशन्स

अनुक्रमणिका

प्रकरण १.....७

आशययुक्त अध्यापनाची संकल्पना आणि स्वरूप

- १.१ आशययुक्त अध्यापन पध्दतीची पूर्वपिठिका
- १.२ आशययुक्त अध्यापन पद्धतीचे महत्त्व आणि गरज
- १.३ आशययुक्त अध्यापन पध्दतीचा अर्थ व संकल्पना
- १.४ आशययुक्त अध्यापन पद्धतीची वैशिष्ट्ये
- १.५ मातृभाषा मराठीची संरचना

प्रकरण २.....२३

मातृभाषा मराठीचे स्वरूप आणि उद्दिष्टे

- २.१ मातृभाषा मराठीचे स्वरूप, गरज आणि महत्त्व
- २.२ मातृभाषा मराठीचे प्राथमिक शिक्षणातील स्थान
- २.३ अभ्यासक्रम, पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक : अर्थ व स्वरूप
- २.४ मातृभाषा मराठीची सर्वसामान्य व वाङ्मयीन उद्दिष्टे
- २.५ मातृभाषा अध्यापनाची उद्दिष्टे

प्रकरण ३.....५०

मराठीच्या निम्नस्तरावरील अध्ययापन पद्धती व तंत्रे

- ३.१ मातृभाषा अध्ययापनाच्या पद्धती
- ३.२ मातृभाषा अध्ययापनाची तंत्रे
- ३.३ समवाय संकल्पना - मराठीचा इतर विषयांशी समवाय
- ३.४ मातृभाषेच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे अंतर्गत व बाह्य निकष
- ३.५ मातृभाषेच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाचे बाह्य निकष

प्रकरण ४.....८७

गद्य, पद्य वाङ्मय प्रकाराची स्थूल ओळख (निम्नस्तरीय)

- ४.१ निम्नस्तरीय गद्य अध्ययापनाचे हेतू
- ४.२ गद्य साहित्य प्रकार
- ४.३ निम्नस्तरीय पद्य अध्ययापनाचे हेतू
- ४.४ पद्य साहित्य प्रकार
- ४.५ गद्य व पद्य यांतील फरक

प्रकरण ५..... १०८

व्याकरण

- ५.१ व्याकरण म्हणजे काय? व्याकरणाचे कार्यात्मक स्वरूप
- ५.२ व्याकरण अध्यापनाचे हेतू
- ५.३ शब्दविचार व प्रकार, लिंग, वचन, विभक्ती, काळ, संधी व समास
- ५.४ वाक्प्रचार व म्हणी
- ५.५ निबंध लेखन, कल्पना विस्तार पत्रलेखन (संकल्पना, गरज, अध्यापन व प्रकार)

प्रकरण ६..... १४०

नियोजन आणि मूल्यमापन

- ६.१ पाठनियोजन, घटकनियोजन, वार्षिक नियोजन (संकल्पना आणि महत्त्व, संविधान तक्ता, घटक चाचणी)
- ६.२ सातत्यपूर्ण सर्वकष मूल्यमापन - आकारित आणि संकलित मूल्यमापन (संकल्पना, स्वरूप व महत्त्व)
- ६.३ प्रश्नपेढीचे स्वरूप आणि गुणदोष
- ६.४ परीक्षांचे प्रकार आणि गुणदोष
- ६.५ मातृभाषा अध्यापनासाठी आधुनिक शैक्षणिक साधने व त्यांचा वापर

प्रकरण ७..... १७६

मातृभाषा शिक्षक

- ७.१ मातृभाषा शिक्षकाची अर्हता
- ७.२ मातृभाषा मराठीच्या अध्यापकाची पूर्वतयारी
- ७.३ मातृभाषा शिक्षकाची गुणवैशिष्ट्ये
- ७.४ मूल्य रुजविण्यात मातृभाषा शिक्षकाची भूमिका
- ७.५ मातृभाषा शिक्षकांचे वेगळेपण

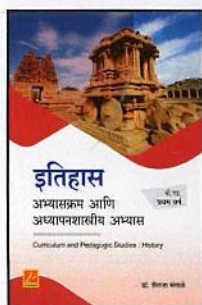
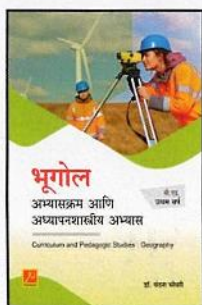
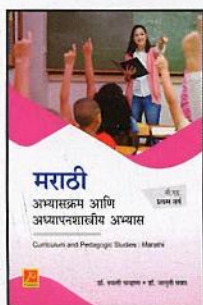
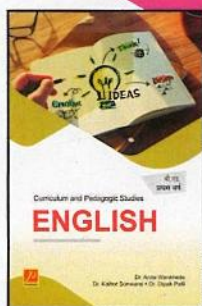
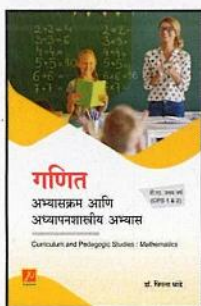
प्रकरण ८..... १९२

लेखन आणि मातृभाषा मराठीची सद्यस्थिती व आव्हाने

- ८.१ शुद्धलेखनाचे नियम/प्रमाण लेखनाचे नियम (मसापचे लेखनविषयक नियम)
- ८.२ लेखन प्रकार (अनुलेखन आणि श्रुतलेखन - संकल्पना व महत्त्व)
- ८.३ मुद्रीताची तपासणी
- ८.४ नैदानिक कसोट्या आणि उपचारात्मक अध्यापन
- ८.५ मातृभाषा मराठीसमोरील आव्हाने

संदर्भ ग्रंथसूची २१७

एन.सी.टी.ई.च्या मार्गदर्शक तत्त्वानुसार बी.एड. च्या
नविन अभ्यासक्रमानुसार क्रमिक पुस्तके
B.Ed. Two Years Annual Pattern (CBCS)



शिक्षणशास्त्र

₹ 195

ISBN 978-93-90862-57-3



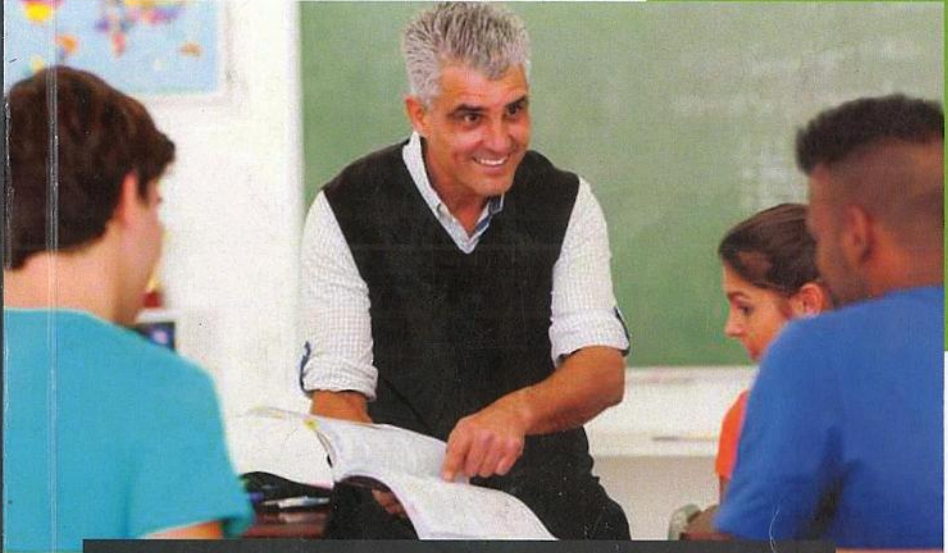
9 789390 186257 3



Also Available in
e-Book

www.prashantpublications.com
 prashantpublication.jal@gmail.com

Guidance, Counseling
and Inclusive Education



मार्गदर्शन, समुपदेशन आणि समावेशक शिक्षण

बी.एड. द्वितीय वर्ष
(PE 5)



- डॉ. शैलजा भंगाले
- डॉ. पिंगला धांडे



मार्गदर्शन, समुपदेशन आणि समावेशक शिक्षण
Guidance, Counseling and Inclusive Education

© सुरक्षित

■ प्रकाशक । मुद्रक

रंगराव पाटील

प्रशांत पब्लिकेशन्स

3, प्रताप नगर, श्री संत ज्ञानेश्वर मंदिर रोड,

नूतन मराठा महाविद्यालयजवळ,

जळगाव 425001.

■ दूरध्वनी । वेब । ईमेल

0257-2235520, 2232800

www.prashantpublications.com

prashantpublication.jal@gmail.com

■ आवृत्ती । आयएसबीएन । किंमत

ऑक्टोबर 2021

978-93-90862-05-4

₹ 250/-

■ अक्षरजुळवणी

प्रशांत पब्लिकेशन्स

या पुस्तकातील कोणताही मजकूर, कोणत्याही स्वरूपात वा माध्यमात पुनर्प्रकाशित अथवा संग्रहित करण्यासाठी लेखक/प्रकाशक दोघांचीही लेखी पूर्वपरवानगी घेणे बंधनकारक आहे.

२ । प्रशांत पब्लिकेशन्स

अनुक्रमणिका

प्रकरण १.....७

शैक्षणिक आणि व्यावसायिक मार्गदर्शनाचे आकलन

- १.१ मार्गदर्शनाचा अर्थ आणि गरज
- १.२ करिअर मार्गदर्शनाची उद्दिष्टे-स्व-आकलन, स्व-शोध, आत्मनिर्भरता, स्व-निर्देशन, आत्मप्रचिती
- १.३ करिअर मार्गदर्शन कार्यक्रमाची व्याप्ती, प्रक्रिया आणि करिअर विकासावर परिणाम करणारे घटक
- १.४ विद्यार्थ्यांच्या करिअर विकास गरजा

प्रकरण २.....२८

शैक्षणिक मार्गदर्शन कार्यक्रमातील आवश्यक सेवा

- २.१ मार्गदर्शन सेवा प्रकार- उद्बोधन, माहिती, समुपदेशन, स्थापना सेवा, अनुधावन, संशोधन आणि मूल्यमापन
- २.२ शालेय मार्गदर्शन समिती- स्थापना, भूमिका आणि कार्ये
- २.३ शालेय अभ्यासक्रमात मार्गदर्शनाचे स्थान
- २.४ शालेय मार्गदर्शन कार्यक्रमात प्राचार्य आणि शिक्षकाची भूमिका

प्रकरण ३.....५८

समुपदेशन

- ३.१ समुपदेशनाचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याप्ती
- ३.२ समुपदेशनाची उद्दिष्टे- समस्यांवरील उपाय/निर्णय, वर्तन सुधारणा, मानसिक आरोग्य वृद्धी
- ३.३ मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील संबंध
- ३.४ समुपदेशन प्रक्रियेचे टप्पे आणि तंत्रे

प्रकरण ४.....९५

मार्गदर्शन आणि समुपदेशनाचे प्रकार

- ४.१ मार्गदर्शनाचे प्रकार- शैक्षणिक, व्यावसायिक आणि रोजगार/करिअर
- ४.२ समुपदेशनातील समूहप्रक्रियेचे उपयोग
- ४.३ समुपदेशनाची क्षेत्रे- कुटुंब, पालक, कुमार, मुली, विशेष गरजा असलेल्या बालकांचे समुपदेशन
- ४.४ समवयस्क समुपदेशन-संकल्पना आणि भारतीय परिस्थितीत त्याचे महत्व

प्रकरण ५.....१२४

समावेशक शिक्षणाची ओळख

- ५.१ समावेशक शिक्षणाची संकल्पना आणि वैशिष्ट्ये
- ५.२ समावेशक शिक्षणाची उद्दिष्टे व व्याप्ती
- ५.३ व्यक्ती व समाजासाठी समावेशक शिक्षणाचे फायदे
- ५.४ विशेष शिक्षण, एकात्म शिक्षण आणि समावेशक शिक्षणातील फरक
- ५.५ समावेशक शिक्षणासंदर्भात शिक्षण आयोग व समितींच्या शिफारशी
- ५.६ समावेशक शिक्षणासाठी राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय प्रारंभ

प्रकरण ६.....१५२

समावेशक शिक्षणासाठी शिक्षक सज्जता

- ६.१ समावेशक वातावरणात माध्यमिक शिक्षणासाठी शिक्षक आणि शिक्षक प्रशिक्षकांची आवश्यक कौशल्ये व क्षमता
- ६.२ समावेशक शिक्षणात शिक्षकाच्या भूमिका, जबाबदाऱ्या व व्यावसायिक नीतितत्त्वे
- ६.३ शिक्षक सज्जता आणि अध्यापनाचे मार्गासाठी राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा २००५ आणि राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा (शिक्षक शिक्षण) २००९
- ६.४ बोधात्मक आणि बोधात्मक व्यतिरिक्त इतर निष्पत्तीच्या समावेशक मूल्यमापनासाठी मूलभूत तंत्रे आणि साधने
- ६.५ विविध राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय संस्थांची समावेशक शिक्षणाच्या विकासात भूमिका
- ६.६ समावेशक शिक्षणातील संशोधनाचे नवीन प्रवाह
- ६.७ समावेशक शिक्षण व संशोधनासाठी आधारभूत सेवा

प्रकरण ७.....१९०

विविध गरजा असणारी बालके आणि संसाधनाचे उपयोग

- ७.१ श्रवणदोष, दृष्टिदोष आणि शारीरिक अपंगत्व, सामाजिक आणि भावनिक समस्या, शैक्षणिकदृष्ट्या मागासलेले, अवसंपादन (अपेक्षेपेक्षा कमी संपादनूक), गतिमंद, आरोग्यविषयक समस्या असणारी बालके, पर्यावरणीय समस्या असलेली बालके, व्याख्या आणि वैशिष्ट्ये
- ७.२ सर्व समावेशक शाळेत काम करणाऱ्या शिक्षकाची भूमिका आणि शैक्षणिक कौशल्य विकासांमध्ये शिक्षकांकरीता स्रोत किंवा संसाधन
- ७.३ अध्ययनकर्त्यांच्या विविध गरजा भागविण्यात तंत्रविज्ञानाची भूमिका
- ७.४ सेवा दृष्टीकोनाचे प्रकार, कार्यनीती, व्यक्तिगत सहभाग त्यांचे विशिष्ट कार्य व जबाबदाऱ्या
- ७.५ विविध गरजा असलेल्या बालकांसाठी आवश्यक साधन स्रोतांचा परिचय

प्रकरण ८..... २२०

भारतातील सामाजिकदृष्ट्या मागासलेली बालके : दर्जा आणि सुविधा

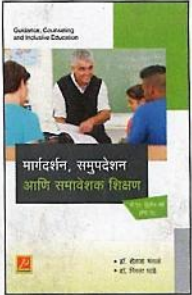
- ८.१ सामाजिकदृष्ट्या मागासलेली बालके : अर्थ
- ८.२ भारतातील सामाजिकदृष्ट्या मागास वर्ग, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, शैक्षणिकदृष्ट्या मागासलेले अल्पसंख्यांक आणि झोपडपट्टीत राहणारी मुले
- ८.३ भारताच्या राज्यघटनेने सामाजिक समता आणि सामाजिकदृष्ट्या मागासलेल्या विभागाच्या शिक्षणासाठी केलेल्या तरतुदी
- ८.४ राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण १९८६, कृती कार्यक्रम १९९२, राष्ट्रीय अभ्यासक्रम आराखडा २००५
- ८.५ सामाजिकदृष्ट्या मागासलेल्या बालकांची संपादनूक

संदर्भ ग्रंथसूची २५५

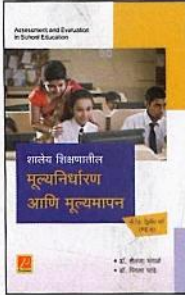
आधुनिक माहिती संप्रेषण व तंत्रज्ञानातील विकसामुळे मानवी जीवनातील सामाजिक व वैयक्तिक दोन्ही क्षेत्रात महत्वाचे बदल होत आहेत. सामान्य जीवन गुंतागुंतीचे बनत आहे. बदलत्या परिस्थितीत व्यक्तीच्या जीवनाला योग्य दिशा देण्यासाठी मार्गदर्शन महत्वाचे ठरते. शिक्षण क्षेत्रात देखील खूप बदल होत आहेत. नवनवीन अभ्यासक्रम, व्यवसाय, विशेषीकरण यामुळे विद्यार्थ्यांना आपल्या समस्यांचे निराकरण करण्यात अडचणी येतात. यासाठी नवीन माध्यमांचा शोध घेण्यासाठी मार्गदर्शन उपयुक्त ठरते. विद्यार्थ्यांच्या शारीरिक, मानसिक आणि भावनिक प्रगतीतील अडथळे, त्याची कारणे, निदान, उपचार मार्गदर्शन आणि समुपदेशनद्वारा होवू शकते. मानव एक अमूल्य संसाधन आहे. या संसाधनाची वाढ, विकास संवेदनशील आणि जाणीवपूर्वक रीतीने होण्याची गरज आहे. शिक्षक प्रशिक्षणात मार्गदर्शन आणि समुपदेशन या विषयाचा समावेश झालेला आहे. प्रत्येक विद्यार्थ्यांचे व्यक्तिमत्व एकमेवद्वितीय असते. त्याचा समस्या व गरजा वेगवेगळ्या असतात. यात सर्व प्रकारचे दिव्यांग विद्यार्थीदेखील आहेत. या सर्वांना समजून घेणे, त्यांना त्यांच्या क्षमतेनुसार शिक्षणाची संधी प्रदान करणे, समावेशक शिक्षणाचे उद्दिष्ट्य आहे. वर्तमानकालीन सामान्यांच्या शाळेतच विशेष गरज असलेल्या बालकांना शिक्षण दिले जाणार आहे. कोणत्याही प्रकारची विशेष गरज असणारे बालक सर्वसामान्य शाळेत सामावून घेणे ही शाळा, शिक्षक, प्रशासक यांची जबाबदारी आहे. प्रस्तुत पुस्तकात वरील घटकांची विस्तृत माहिती देण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.

बी.एड. द्वितीय वर्ष

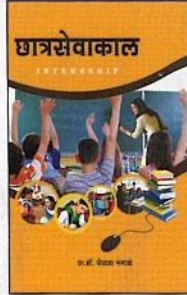
(PE 5)



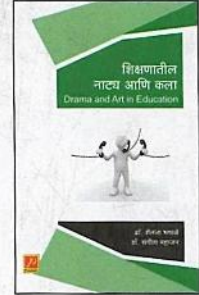
(PE 6)



(EPC 6)



(EPC 7)



शिक्षणशास्त्र

₹ 250

ISBN 978-93-90862-05-4



Also Available in
e-Book

www.prashantpublications.com
prashantpublication.jal@gmail.com